

1. Voorwoord
2. De Lindeboom - Een vergeten geschiedenis
3. De Lindeboom – Louis Peeters
4. Het bedevaartvaantje van de H.ELISABETH uit Zoersel
5. De plaatsnaamkunde van Zoersel
6. Info Museum en Documentatiecentrum en copyright

Opricht in 1977

Weetjes en Ditjes en Datjes - nr.15

1. Voorwoord.

Beste leden en weetjes-lezers,

Op 27 april 1974, 50 jaar geleden, werd de Zoerselse lindeboom geveld. De Toeristische Dienst Zoersel heeft bij deze gelegenheid een boek uitgegeven "Een Tweede Leven", geschreven door Jerry Meuris met de belevenissen van de Lindeboom.

Ook bij ons in het Heemhuisje zal je het boek kunnen verkrijgen of bestellen aan de prijs van 25 euro. Voor een eventuele verzending rekenen we 8 euro bij.

Wij brengen met deze Weetjes 15 **een lindeboomnummer**. We hebben hiermee zeker niet de bedoeling een herhaling te brengen van het verhaal van Jerry Meuris.

Laat ons zeggen dat wij hierbij enkele beschouwingen terug in het daglicht willen stellen die naar onze mening als context niet mogen verloren gaan.

We wensen u alvast veel leesgenot.

Jan Denissen, Voorzitter Heemkundige Kring Zoersel.

2. De Lindeboom - EEN VERGETEN GESCHIEDENIS

Na het lezen van het boek "Een tweede leven" over **de geschiedenis van de lindeboom** in Zoersel geschreven door Jerry Meuris vond ik over de juiste geschiedenis in de periode 1977-1979 weinig terug in het boek en zeker niet in de juiste context.

Alhoewel hij een gedreven zoeker is en gedetailleerd te werk gaat, vermoed ik dat hij niet de juiste aanspreekpunten en documentatie gevonden heeft die deze periode juist duiden.

Vandaar deze aanvulling, die toch in de geschiedenis van Zoersel op verschillende vlakken belangrijk is, zoals u zal kunnen lezen. Deze feiten zijn gestaafd door bronnen in mijn persoonlijk archief. Om te vermijden dat deze data verloren gaan, wens ik ze in een artikel voor de Weetjes van de Heemkundige Kring Zoersel op papier te zetten, zodat dit hiaat kan opgevuld worden.

1. DE FUSIE NAAR GROOT ZOERSEL IN 1976

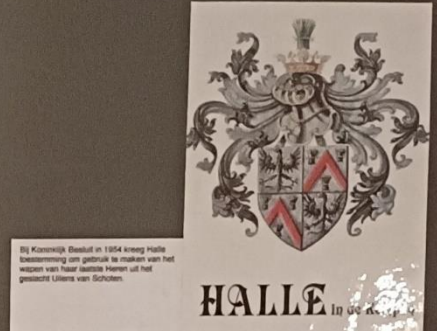
De nationale wetgeving op de fusie van gemeenten werd in België van kracht op 1 januari 1976. Door de wetgever werd de fusiegemeente Zoersel voorgesteld met de gemeente Halle en met Sint-Antonius, een afgelegen gehucht van de gemeente Brecht. Een fusie die door de bevoegde ministers vooral ingegeven was naar het vinden van C.V.P.-meerderheden. Ze werd zeker niet geleid door vanzelfsprekendheden of door geschiedenis.

Er was eens ...

'de GROOT, ZOERSELSE
GESCHIEDENIS'
een verhaal over Sint-Antonius en Zoersel...

In 1740 werd de Heerlijkheid Westmalle en Zoersel aan de familie Powis, later veranderd in Ploers, verkocht. Het wapen van de familie Powis werd in 1819 aan de gemeente Westmalle toegekend. Baron van Powis ten Bossche aanvaardde in 1813 dat zijn wapenschild aan de gemeente Zoersel werd toegekend.

Bij Koninklijk Besluit in 1854 kreeg Halle Bestemming om gebruik te maken van het wapen van haar laatste Heeren uit het geslacht Liere van Schoten.

HET ONTSTAAN VAN SINT-ANTONIUS

Sint-Antonius kwam tot ontwikkeling rond de Sint-Antoniuskapel (opgericht voor 1492) en was eeuwenlang een arm gehucht van het aristocratische Brecht. (Daarom had het geen eigen gemeentewapen. Hierboven ziet u het gemeentewapen van Brecht.) Tot 1750 bleef Sint-Antonius beperkt tot enkele boerderijen en minder dan honderd inwoners. Maar toen werd de weg Antwerpen-Turnhout verhard en begon het dorp snel te groeien.

De oorspronkelijke naam Jukschol, voor het eerst vermeld in 1359 als 'locuscol', zou "beschutte plaats voor het vee" betekenen. Later veranderde de officiële benaming in Sint-Antonius-Brecht.

De inwoners van Sint-Antonius hebben verscheidene spotnamen als ereltels "Varkenskoppen", omwille van de lokale verering voor Sint-Antonius waarbij vroeger varkenskoppen werden geofferd. De tweede spotnaam is "rakkers", omdat het op dorpsfeesten wel eens een witte bedoening werd. De meest toepasselijke spotnaam is "houtmaaiers", omwille van allerlei houtambachten die er werden beoefend. Het dorp werd 'Zot Sint-Teunes' genoemd.

HET ONTSTAAN VAN ZOERSEL

Zoersel was oorspronkelijk een gehucht van Malle, een Franse nederzetting die vermoedelijk in de 6de eeuw ontstond. Later ontstonden op het huidige grondgebied van Zoersel drie kleine Franse nederzettingen: Zoersel, Dregel en Einhoven. In 1194 werd de Sint-Martinusparochie van Malle in twee gekloven van noord naar zuid. Oostmalle werd een aparte parochie, terwijl Zoersel bij het oude centrum Westmalle bleef horen. Zo ontstond het dubbel-dorp Westmalle-Zoersel. Zoersel stond eeuwenlang in de schaduw van hoofddorp Westmalle. Op bestuurlijk vlak bleef de heerlijkheid Westmalle-Zoersel 600 jaar lang bestaan. Tijdens de Franse overheersing (1794) werden de twee dorpen gescheiden.

De oudste benaming "Surcele", voor het eerst vermeld in 1240, zou "woonplaats op zure gronden" betekenen.

De spotnaam voor Zoerselaren was "drivers" of "kluppelaren". Als een meisje van het dorp een vierer van buiten het dorp had, durfden de Zoerselse jongens hun concurrenten uit het dorprijven of kluppelen. Het dorp zelf werd "lomp Zoersel".

HET ONTSTAAN VAN HALLE

Halle is mogelijk opgebouwd rond een Franse herenhoeve, vermoedelijk in de 9de eeuw. Oorspronkelijk liep de Romeinse weg van Bavai naar Utrecht door het dorp. Op bestuurlijk vlak is Halle een oude heerlijkheid, reeds in 1161 was er sprake van de heren van Halle.

De oudste benaming "Halu", voor het eerst vermeld in 1181, zou "groot gebouw" betekenen.

De spotnaam voor de Hallenaars is "pielen", omdat de legende wil dat de grond zo onvruchtbaar was dat in Halle zelfs geen pieren waren te vinden. Toen iemand toch een pier vond, legde men het onbekend beestje volgens de legende aan een ketting in de hof van de pastoor. In de volksmond werd het dorp wel eens 's Gravenhalle of Magerhalle genoemd. Ook Magerhalle verwijst naar de schraalheid van de zandbodem.

DE FUSIEGEMEENTE ZOERSEL

Sinds 1 januari 1977 zijn Zoersel, Halle en Sint-Antonius verenigd in de fusiegemeente Zoersel.

Tot dan hadden de drie dorpen op bestuurlijk vlak niets met elkaar te maken gehad. Historisch gezien was het logischer geweest om Zoersel te fusioneren met Malle en Sint-Antonius met Brecht. Toch zijn de drie dorpen sinds de fusie naar mekaar toegegroeid.

Als gemeentewapen koos de fusiegemeente Zoersel voor een gedeeld wapen van links Zoersel en rechts Halle.

De geschiedenis van Zoersel had helemaal niets gemeen met de geschiedenis van Halle of Sint-Antonius. De geschiedenis van Zoersel werd bepaald door het feit dat de cisterciënzers van Hendrik I en Hendrik II, graven van Brabant, in Zoersel gronden kregen voor het oprichten van een abdij.

Gezien de slechte grond in Zoersel vonden ze hiervoor een betere plaats in Hemiksem aan de Schelde. Toch bleven ze het Zoerselbos verder exploiteren en bouwden voor de provisor zelfs een woning, het Zoerselhof.

De bestuurlijke geschiedenis vinden we terug in het dubbeldorp Westmalle-Zoersel dat 600 jaar bestaan heeft en opgeheven werd onder de Franse Revolutie.

De geschiedenis van Halle is het verhaal van de uitbouw van een Heerlijkheid die zich daar ontwikkelde en heeft behalve enkele raakvlakken in het Zoerselbos niets met de geschiedenis van Zoersel gemeen.

In Sint-Antonius, als uithoek van Brecht, ontwikkelt de geschiedenis zich in de 20ste eeuw voornamelijk door de aangroei als leefgemeenschap langs de baan Antwerpen-Turnhout en heeft verder ook geen raakvlakken met de Zoerselse geschiedenis.

De fusie Malle-Zoersel zou daarom historisch veel logischer geweest zijn. (Bedenking: het is hiervoor misschien nog niet te laat? Het zou voor Zoersel de juiste schaalvergroting kunnen betekenen en is een tendens die we nu soms al opmerken in samenwerkingen.) zie foto rechts >>

In de beginjaren van de fusie ontstonden zeer moeilijke verhoudingen tussen de verschillende leefgemeenschappen. Niemand vertrouwde iemand! Er moest natuurlijk uit meerdere besturen één nieuw bestuur gesmeed worden.

Niettegenstaande dat Zoersel Dorp in de voorbereiding van en in de verkiezingsstrijd zich voordeed als hoofdgemeente, in de fusie draaide de uitslag helemaal anders uit.

Binnen de C.V.P. stonden twee kemphanen tegenover elkaar: namelijk Jef Schryvers uit Zoersel-Dorp en Louis Van de Velde uit Halle. In de marge speelden in Sint-Antonius Jos De Keuster en de jonge Hugo Sebrechts mee in de strijd. Het zou de kunst zijn om voor deze protagonisten na de verkiezingen in het bestuur van de fusiegemeente een plaats te vinden. Louis Van de Velde met zijn aanhang in Halle won het pleit en werd burgemeester.

Het grote probleem was dat de verschillende deelgemeenten in mentaliteit en gedragingen helemaal niet overeenkwamen. Een Zoerselaar en een Hallenaar konden moeilijk door dezelfde deur. Als kanttekening kunnen we vermelden dat dit vandaag na bijna 50 jaar fusie soms nog helemaal niet is veranderd. Wel zijn de scherpe kantjes misschien wat afgesleten...alhoewel?

2. WAT BETEKENT DIT VOOR DE LINDEBOOM UIT ZOERSEL DORP

De lindeboom werd in 1974 geveld. Door het triumviraat Jef Schryvers, Jaak Janssens en Willy Willems, het bestuur van Zoersel Dorp, waren over de aankoop

MALLE ■ **ZOERSEL**
Gemeente

Als je bij gemeente en OCMW Malle aan het werk gaat, kom je terecht in een divers team van ongeveer 300 collega's. Deze staan allemaal op hun eigen manier ten dienste van de inwoners van Malle. We zijn een heel diverse werkgever. Ben je sociaal bewogen? Heb je een technische knobbel of een passie voor zorg? Ben je een kei in beleid of administratie? Sluit je aan bij ons team en laat jouw talenten tot hun recht komen. Zo maken we samen van Malle een aangename leefomgeving, waar rust en bedrijvigheid samengaan.

De vacature deskundige ICT vloeit voort uit een samenwerking tussen de gemeenten Malle en Zoersel. De ICT-diensten van onze gemeenten werken nauw samen. Daarom slaan we de handen in elkaar om gezamenlijke aanwervingsprocedures te organiseren.

Wij kijken momenteel uit naar (m/v):

Voor gemeente Malle en gemeente Zoersel:

DESKUNDIGE ICT MALLE EN ZOERSEL
VACATURE IN MALLE EN ZOERSEL - VOLTIJD - ONBEPAALEDE DUUR - BAREMA B1-B3

Profiel: Als deskundige ICT sta je in voor het opzetten, beheren en optimaliseren van de IT-infrastructuur zodat de gemeentelijke en OCMW-diensten op een vlotte en efficiënte manier aan dienstverlening kunnen doen. Je ondersteunt collega's en andere gebruikers op het vlak van hard- en software, en bereidt mee het strategisch beleid voor. Je zal tewerkgesteld worden bij gemeente Malle en gemeente Zoersel. Wil jij je kennis ten volle benutten, blijven groeien in je job en deel uitmaken van toffe teams? Dan is dit de ideale functie voor jou!

Solliciteer en je wordt zo snel mogelijk uitgenodigd voor de selectieproeven.

en plaatsing van de boom in Zoersel Dorp bepaalde mondelinge afspraken gemaakt met de beeldhouwers Pol Van Esbroeck en Mariette Coppens.

In de hierboven geschetste politieke sfeer waren de beeldhouwers hun projecten aan het afwerken. Ze waren zo goed als klaar. De Hallenaren en de mensen uit Sint-Antonius hadden aan het boomproject na de fusie weinig boodschap en het bleef hierover héél stil.

Jerry Meuris maakt in zijn boek de vermelding dat Pol Van Esbroeck in 1977 op de gemeenteraad zijn verhaal ging halen en informeerde naar de stand van zaken. De verstandhouding tussen Pol en Jef Schryvers was uiteraard wel gehandhaafd gebleven. Maar Jos De Keuster, die schepen van financiën was, was niet geneigd om veel initiatief te nemen.

Niettegenstaande een gemeenteraadsbeslissing in 1978, waar over de aankoop van de boom en de plaatsing een beslissing werd genomen, werd hieraan maar geen uitvoering gegeven. Het dossier werd op de lange baan geschoven en zat in feite muurvast.

Er waren natuurlijk andere katten te geselen. Er was het project lopende van het nieuwe gemeentehuis in het Halhof te Halle, dat bakken vol geld kostte.

3. VANUIT ZOERSEL DORP WORDT NAAR OPLOSSINGEN GEZOCHT

Gezien het fusiebestuur helemaal geen haast maakte om de aankoop van de boom en de plaatsing te regelen, zat politiek Zoersel Dorp natuurlijk met de gebakken peren.

Pol Van Esbroeck en Mariette Coppens gaven in deze periode te kennen dat zij hun kunstwerken zouden verkopen aan geïnteresseerde liefhebbers buiten de gemeente.

Dit was natuurlijk een alarmsignaal.

4. DE OPRICHTING VAN DE V.V.V. ZOERSEL

De winkelstraat Rodendijk in Zoersel was in volle ontwikkeling. Chris Deckers van de keukenwinkel "Tafeldekkers" en Tony Loos van "Interlamp" waren de voortrekkers samen met Pierre De Smet van De Smet-Van Diest, benzinstations. Daar hun winkels ook op zondag open waren en zij veel winkeltoeristen over de vloer kregen, waren zij heel erg geïnteresseerd om op zondag personeel te kunnen tewerkstellen.

Zogezegd zo gedaan, maar daarvoor was het nodig dat Zoersel de titel "Toeristische Gemeente" zou verwerven, naar analogie met veel gemeenten aan de kust. Hiervoor was het nodig, na veel gesprekken met Jean Pierre de Paepe van het T.F.P.A Antwerpen, dat er in Zoersel ook een V.V.V. (Vereniging Voor Vreemdelingenverkeer) zou opgericht worden. Hiervoor werden dan ook initiatieven genomen.

Ondertussen was ook in 1972 de vereniging "De Vrienden van het Boshuisje en het Zoerselbos" opgericht en ook in 1976 de Heemkundige Kring Zoersel. Toch was het met deze twee verenigingen niet onmiddellijk koek en ei met de gemeente.

De Vrienden van het Zoerselbos, die met de klassering van het Zoerselbos bezig waren, kwamen frontaal in aanvaring met de Zoerselse schepenen Jef Schryvers en Jaak Janssens die met Mevrouw De Dyne volop aan de gang waren met de verkaveling "De Goudvink" in het Zoerselbos. Er waren al veel gronden verkocht met de belofte dat het bouwgrond zou worden. Velen investeerden hierin hun (zwart) geld.

Ook de Heemkundige Kring lag niet in de bovenste schuif, gezien wij een nauwe band hadden met de Vrienden van het Zoerselbos. Het feit dat wij allemaal inwijkelingen waren, die de Zoerselaars eens zouden komen vertellen hoe het moest met hun erfgoed, botste op redelijk wat tegenkanting.

In deze periode lanceerde Chris Deckers, die ook voor de Rodendijk een reclamefolder uitgaf, een bladzijde lang artikel over de Heemkundige Kring met als titel: "rood van buiten maar groen van binnen". De groene bewegingen "Hart van de Kempen" en "De Vrienden van het Zoerselbos" waren bij de autochtonen helemaal niet graag gezien.

Toch hadden wij als heemkring heel wat volgers en onze activiteiten werden druk bijgewoond.

Toen op 4 april 1979 de stichtingsvergadering van de V.V.V. plaatsvond, werden wij hiervoor toch uitgenodigd, omdat de V.V.V. een breed draagvlak moest hebben binnen de gemeente.

De aanwezigen waren Jef Schryvers, Jaak Janssens en Hugo Sebrechts, schepenen, Chris Deckers, Tony Loos en Pierre De Smet voor de Rodendijk, Gilbert Hertoghe, politiecommissaris, Frans Van Peer, Jean Pierre De Paepe, T.F.P.A., en Filip Rodrigues.

De bestuursverkiezing vond staande vergadering. Jef Schryvers, schepen van toerisme in Zoersel en Jean Pierre De Paepe van de Toeristische Federatie van de Provincie Antwerpen werden unaniem verkozen. Verder werden nog vier beheerders gekozen uit 6 kandidaten: namelijk Gilbert Hertoghe, Tony Loos, Jaak Janssens en Chris Deckers.

Voorzitter werd Jef Schryvers, ondervoorzitter Gilbert Hertoghe en secretaris-penningmeester Chris Deckers.

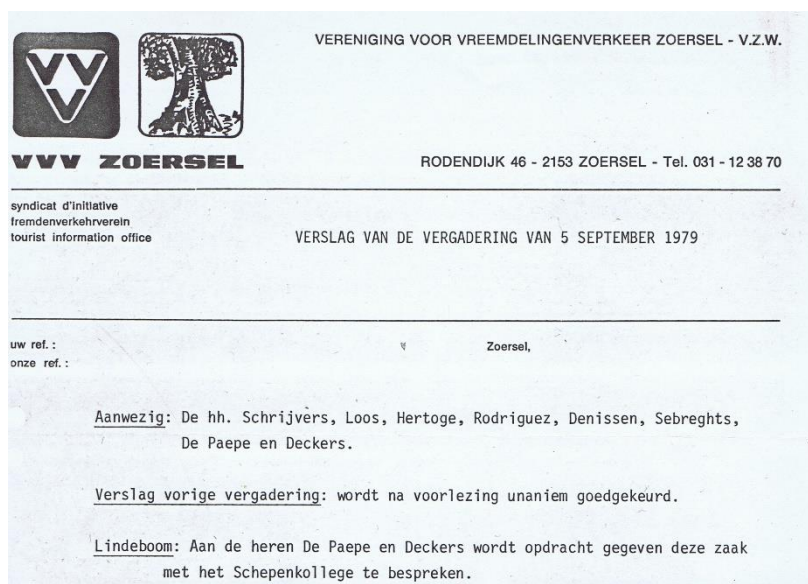
Er lagen onmiddellijk een aantal belangrijke agendapunten op tafel: de aanvraag tot Toeristische Gemeente, het organiseren van een voettocht naar het Boshuisje, het maken van een wandelkaart en een toeristische folder, hoorzittingen in de drie deelgemeenten om de V.V.V. bekend te maken en een bezoek aan alle horecazaken. Een lang gesprek ontspoon zich over de lindeboom, waarvan geweten was dat hij te koop stond.

Om de gebeeldhouwde lindeboom te redden voor de Zoerselse Gemeenschap werd er beslist dat verschillende leden een renteloze lening aan de V.V.V. beloven voor 200.000 fr., waarvan er 100.000 fr. onmiddellijk op tafel kwam om de boom aan te kopen, zijnde 10% van de vraagprijs. De Heren Jef Schryvers en Jaak Janssens werden gemandateerd om het bedrag te besteden voor de aankoop.

In de volgende vergadering op 7 mei 1979 werd de voortgang van de aankoop en het verder overleg met de kunstenaars besproken.

Ondertussen gingen onder impuls van Jef Schryvers en Jaak Janssens ook de besprekingen over het aankoopdossier binnen het schepencollege verder.

Op de vergadering van de V.V.V. van 5 september 1979 werd aan de heren J.P. De Paepe en Chris Deckers het mandaat gegeven om het dossier Lindeboom en de mogelijke overdracht daarvan van de V.V.V. naar de gemeente te bespreken. In deze bespreking zouden zij erin slagen het schepencollege te overtuigen de lindeboom van de V.V.V. over te kopen en uitvoering te geven aan de schepencollegebeslissing van 1978 om de lindeboom aan te kopen en in Zoersel te plaatsen.

Op 27 december 1979 nam het college een unanieme en definitieve beslissing tot aankoop en ook de overkoop van de V.V.V. Zoersel. Er werd afgesproken om de gebeeldhouwde boom aan te kopen voor 400.000 fr. en de beelden van Mariette Coppens voor 600.000 fr. Dit zou begrotingsgewijs en fiscaal voor de verkopers gespreid worden over drie jaar.

Op 29 december 1979 werd de definitieve overeenkomst met de kunstenaars ondertekend. Over de plaats van oprichting werd nog niets afgesproken of beslist.

5. DE V.V.V. BLIJFT ZICH INZETTEN VOOR HET GEBOUW

Op de vergadering van de V.V.V. van **17 maart 1980** wordt na lange en vruchtbare discussies het unanieme standpunt van de V.V.V. ten aanzien van de Lindeboom als volgt omschreven: "De V.V.V. Zoersel, bezorgd om het behoud van het kunstwerk dat gemaakt werd uit de eeuwenoude linde, streeft naar een aangepast gebouw om dit kunstwerk van historische waarde voor het nageslacht te bewaren.

Als plaats voor dit gebouw wordt "De Wissel" vooropgesteld. Hiervoor zijn gronden ter beschikking. De eigenaar van deze gronden, de familie Fastré, is bereid om te verkopen aan de gemeente. De V.V.V. Zoersel ziet een kleinschalig project, niet vermengd met andere bouwplannen van de gemeente. Enkel een gebouw voor het herbergen van het monument, een klein ontvangstbureel, tevens informatiecentrum voor toerisme, met eventueel een fietsenstalling voor een fietsverhuurdienst.

De V.V.V. Zoersel dringt aan tot spoed bij het gemeentebestuur om dit project zo snel mogelijk in uitvoering te brengen. Wachten kan fataal worden voor de afwerkingsgraad van het kunstwerk en kan fataal worden voor de kwaliteit van het hout, dat op dit ogenblik in ongunstige omstandigheden bewaard wordt in de tuin van de beeldhouwer.

De V.V.V. neemt er verder nota van dat het grootste gedeelte van de kosten van dit project voor subsidie in aanmerking komt en verwacht dan ook een zeer snelle uitvoering.

Er wordt aan de huidige voorzitter Filip Rodrigues opdracht gegeven om aan het college van Burgemeester en Schepenen een brief te richten met het verzoek de problematiek van de lindeboom te bespreken met een afvaardiging van de beheerraad.

De heer Deckers weidt uit over de toeristische infrastructuur over de gehele gemeente. De lindeboom mag ons niet uit het oog doen verliezen dat we nog meer waardevols hebben: het boshuisje, het park van Halle met kasteel en binnenkort kunstactiviteiten, het geklasseerde Zoerselbos, en zo meer. Hij dringt erop aan bij het bepalen van de activiteiten van de V.V.V. het geheel voor ogen te houden en gecoördineerd op te treden.

Toch zal het nog enkele jaren duren voor er schot komt in het bouwdoossier.

6. EEN NIEUWE POLITIEKE WIND

Daar de gemeenteraadsverkiezingen voor de deur stonden wordt het bouwdoossier vooruit geschoven tot na de verkiezingen.

Ondertussen is er ook op politiek vlak van alles aan de gang. Veel inwoners waren helemaal niet tevreden met het gevoerde beleid.

Samen met Constant Bartholomeussen, die na vele jaren werken in Afrika terug in het land was, Amedé Goossens en mezelf zijn we besprekingen opgestart om **in Zoersel** een nieuwe onafhankelijke politieke dorpspartij op te richten. Er worden medestanders gezocht in de drie deelgemeenten.

Voor Halle worden Willy Storms en **voor Sint-Antonius** Marc Van Pelt het aanspreekpunt. Beide

publieke figuren genieten in hun leefgemeenschap een vrij grote bekendheid en hebben een politieke achtergrond. De nieuwe partij zou de naam "De Dorpsvernieuwing" krijgen. We slagen erin om een 40-tal geïnteresseerden overtuigd te krijgen om zich mee te engageren. De groep is gelijk verdeeld over de drie deelgemeenten en we slagen erin tijdig een kieslijst samen te stellen en voldoende handtekeningen te verzamelen om de lijst te kunnen indienen.

We worden de grote overwinnaars van de verkiezingen. Van zodra de uitslag bekend is, beginnen we reeds

onderhandelingen met Wim Van Hagendoren, Volksunie, en Carlos Betrains van de S.P. We vinden snel een akkoord en kunnen hiermee op dat ogenblik de C.V.P. opzijzetten. Gerard Laureyssens wordt burgemeester, Stan Bartholomeussen schepen van financiën en toerisme, Willy Storms sociale zaken, Wim van Haegendoren schepen van ruimtelijke ordening, Carlos Betrains schepen van cultuur en ikzelf voorzitter van het O.C.M.W.

Stan Bartholomeussen vat ook snel na de installatie van het bestuur de besprekingen aan over de bouw van een lindepaviljoen.

Over dit gebeuren is het boek "Een tweede leven" van Jerry Meuris dan weer zeer gedetailleerd en kan je daar verder de juiste feiten ontdekken.

- Jan Denissen

3. De Lindeboom – Louis Peeters

Uit nota's, overgeschreven uit het archief van Louis Peeters, komen we nog een heleboel zaken te weten over de lindeboom en de context errond. Louis Peeters was doctor in de wijsbegeerte en letteren en woonde in Zoerseldorp.

De lindeboom, die nu gebeeldhouwd staat in het Lindepaviljoen, werd 50 jaar geleden in 1974 geveld. De tekst van Louis Peeters geeft ons nog een heel ander inzicht, wat bovendien bevestigd wordt door een prent van einde 17^e of begin 18^e eeuw.

We nemen de nota's van L. Peeters letterlijk over.

Quote

De huidige lindeboom (die in 1974 geveld werd, red.) is de enige overblijver van een reusachtige dreef lindebomen, die ging van De Bijl de Kerkstraat in tot aan de pastorij of verder. Mijn vader (geboren in 1848) heeft nog een tweede lindeboom weten staan in den hoek van De Bijl en het huis Fien Lange. Daar hij een weinig kleiner was dan de nu nog bestaande lindeboom heette hij "het klein lindeboomke", alhoewel die ook een reus was.

Na schooltijd, terug naar huis - 1905

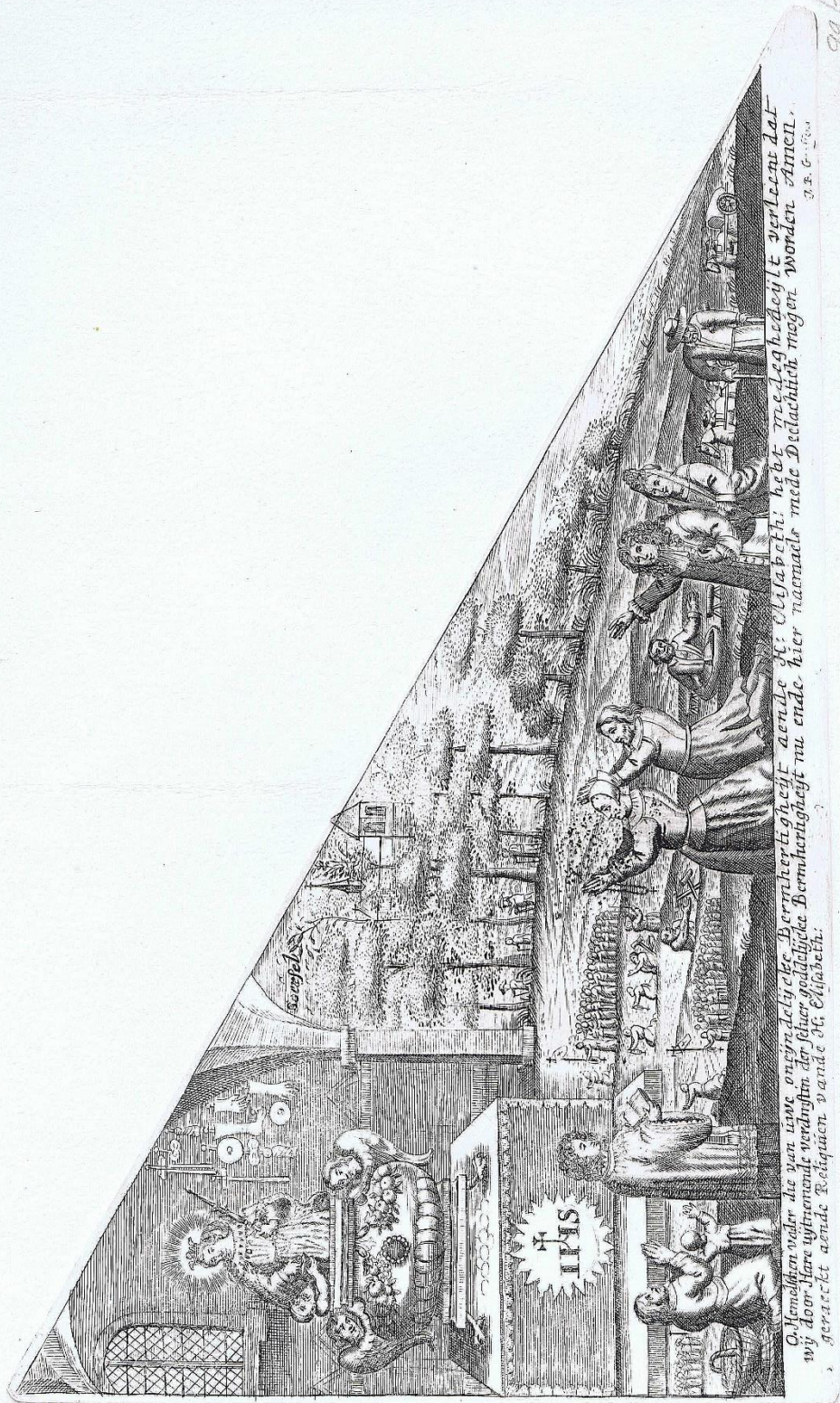
Welk waren de grenzen van die dreef? Aan de noordzijde de scheiding tussen de hoven Fien Lange en de Bijl en in rechte lijn in westelijke richting zou dat de pastorij zijn, die met de voorgevel tegen de dreef stond.

Aan de zuidzijde de wal van het kerkhof (vroeger een haag) te beginnen aan Jan Derkinderen en dan verder in westelijke richting tot den hof van Emiel Bartholomeussen, huis Jef De Ceuster en al de huizen De Ceuster, Rik Bartholomeeussen, huis Fien Lange en misschien het hek van de Bijl.

Om zich een gedacht te kunnen vormen van zulke reuzendreef met verschillende rijen bomen moet men de Lindedreef in Tongerlo gezien hebben.

Wanneer is dan de wonderschone dreef verdwenen? Waarschijnlijk tijdens de Franse overheersing die in ons land zoveel natuurschoon heeft doen verdwijnen. Wellicht was de dreef kerkelijk goed en is ze door de Fransen geconfisqueerd en verkocht geworden. Behalve een rijspoor van enkele meters midden erdoorheen, welk spoor nu de Kerkstraat is.

Er bestaat een afbeelding van deze dreef op een oud prentje dat ik hier voor mij liggen heb, het is een oud driehoekig bedevaartvlaggetje, de naam Soesel staat er op. Spijtig genoeg geen jaartal.

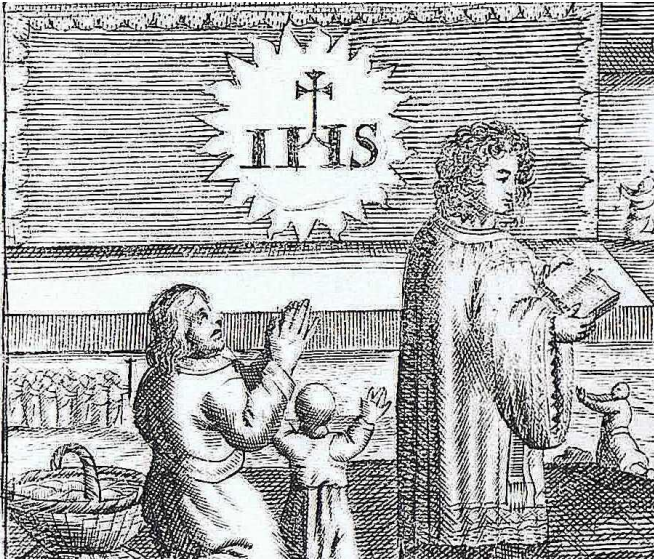

O. Hemelken vader die van uwe onzinnelijken Barmhertigheid aende d. Elisabeth: hebt meegedeedt verleen dat
 wy door hare yftroning verrijghen dat schier goddelijke Barmhertigheit nu ende hier naemacht mede Declachtich megen worden annen.
 gerascht aende Keijcken vande d. Elisabeth.

99/100

24/1/12

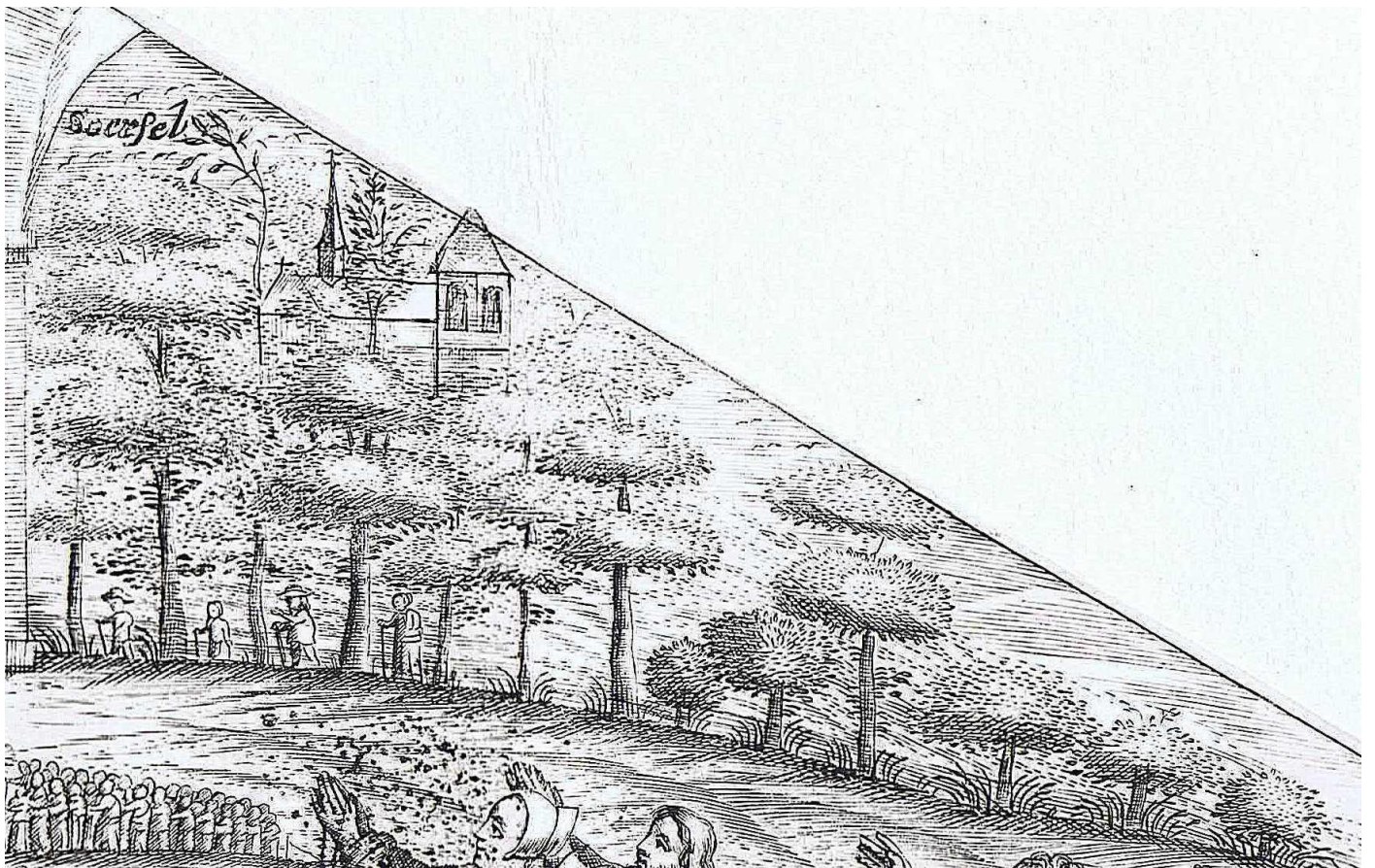
De pastoor staat er op op met een grote kunstmatige pruik, al biddend.

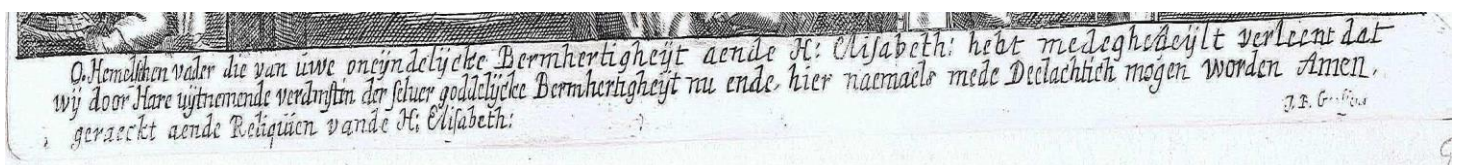
Ook het wonderdadige beeld van de H. Elisabeth, men ziet zoals in Scherpenheuvel processies aankomen met vaandel voorop, door de lindedreef gaan alleenreizende pelgrims.

De kerk staat erop afgebeeld zonder zijbeuken.

Onderschrift "O hemelschen vader die van uwe oneyndelijke Barmhertigheyt aan de H. Elisabeth hebt medeghedeylt verleent dat wij door hare uytnemende verdinsten derselver goddelijcke Barmhertigheyt nu ende hier naemaels mede Deelachtich mogen worden. Amen. geraeckt aende Relequien van de H. Elisabeth.

De lindeboom wordt kleiner en kleiner en schijnt geroepen om eerlang te verdwijnen. Wat heeft men er al niet aan gekapt! Een gazput aan zijn voet. En een gazput die niet dicht is, vermits er enkele jaren geleden een mens in verongelukt is.

Toen ik klein was en naar school ging klommen wij in den linde, niet langs den stam maar langs de takken die tot op den grond reikten.

Toen de nu verdwenen lindeboom werd uitgehakt was mijn vader nog een jonge snaak. Hij moest dien dag van zijne vader naar Westmalle gaan, naar zijne tanten. Toen hij zei: "ja, maar dan zie ik de lindeboom niet vallen" antwoordden zijne ouders "Daartegen zijt ge al lang terug". Bij zijn terugkeer uit Westmalle was hij aan den ouden wip gekomen, toen hij "het klein lindeboomken" hoorde vallen.

De eerste kopers van het zwart goed (goederen, Zoerselhof, Zoerselbosch) waren twee Franschen: Tréau en Darqiat. Darqiat was een afvallig Fransch priester. Een, latere eigenaar van Zoerselbosch was De Gorter, die in 1834 het huis van August De Houwer liet bouwen. Daar woonde hij met zijn zusters. Die familie staat nu nog op het Zondagsgebed. De Gorter zat onder de mis Zondags op het dokzaal en als de kerkmeesters met schaal rondgingen liet hij een stukje van tien centiemen vallen. De Gorter was ook eigenaar van de huidige "Ster".

Unquote

Wat het bedevaartvaantje betreft kunnen we jullie het volgende in herinnering brengen.

De originele koperplaat bevindt zich in het parochiearchief. In 1982 ter gelegenheid van onze grote tentoonstelling over de kerkschatten en de uitgave van het boek over de kerk hebben we van het bedevaartvaantje 100 exemplaren op zwaar papier laten herdrukken.

Hiervan zijn nog een aantal exemplaren beschikbaar en zijn nog steeds te koop aan 100 euro per stuk, niet ingelijst. Ingelijste exemplaren kosten 250 euro, steeds op bestelling. De eventuele opbrengst hiervan investeren we in de afwerking van de smidse.

Bij de uitgave van het boek in 1982 werd over het bedevaartvaantje een zeer goed artikel geschreven door de deskundige op dit vlak dr. Alfons K. L. Thijs.

We voegen ook dit in extenso toe aan deze weetjes.

4. Het bedevaartvaantje van de H.ELISABETH uit Zoersel

Dit artikel werd geschreven in 1982 bij de herdruk van het vaantje ter gelegenheid van de tentoonstelling over de kerkschatten.

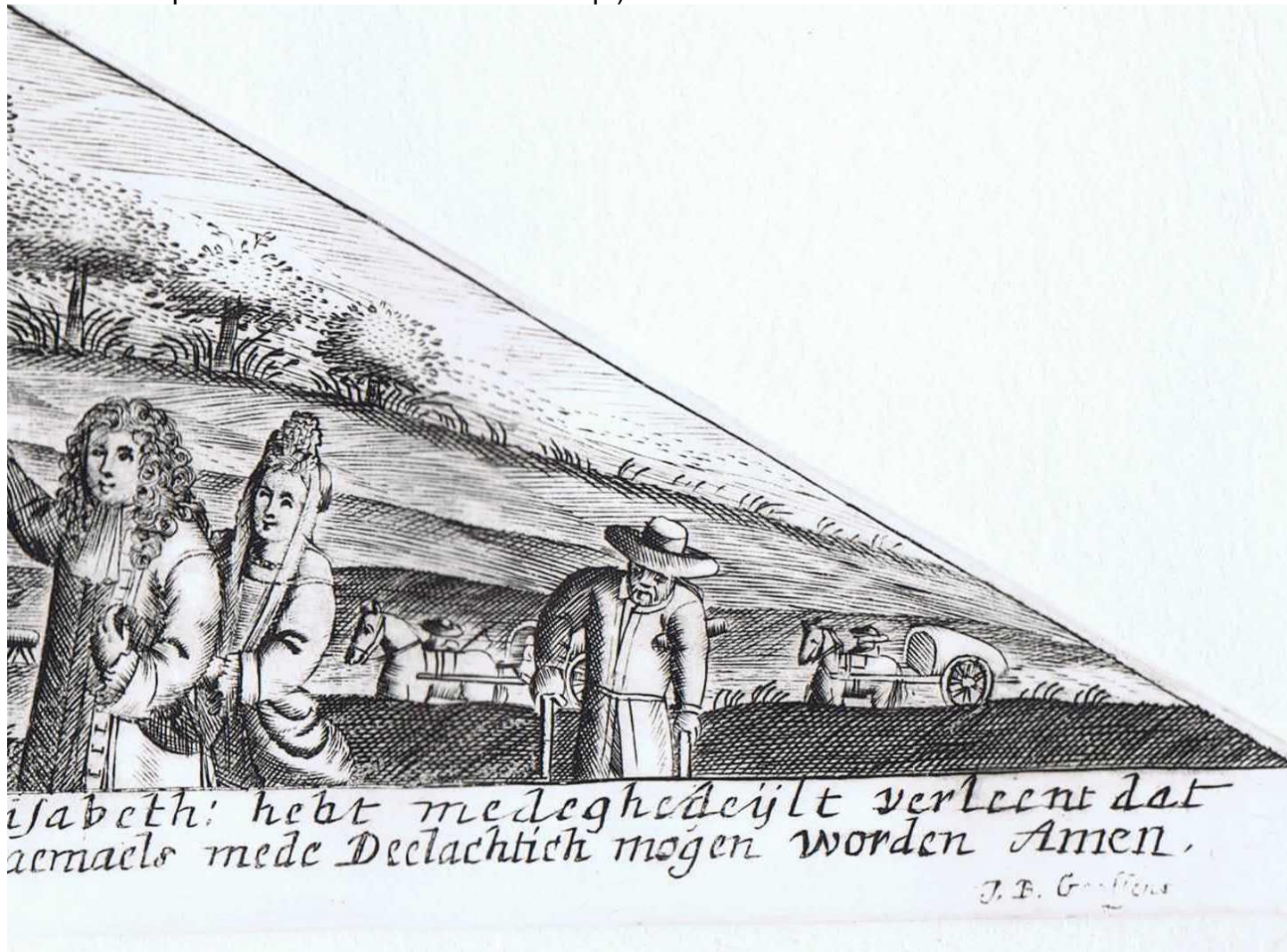
Van in de vijftiende eeuw vormen bedevaartvaantjes een typisch product van de volkse prentkunst uit onze gewesten. Men treft deze door de volksmens zo gegeerde vlaggetjes immers nagenoeg uitsluitend aan in bedevaartplaatsen welke gelegen zijn in het huidige België, in Frans-Vlaanderen, in Noord-Brabant, in Nederlands-Limburg, in Westfalen en in het Rijnland. (1)

De afbeeldingen van papieren vlaggetjes op verscheidene schilderijen en gravures van Vlaamse Meesters (onder wie Pieter Breugel) tonen aan dat de bedevaartvaantjes van in de 16^e eeuw zeer courant voorkwamen in onze contreien. (2)

In al onze min of meer belangrijke bedevaartplaatsen werden, in oplagen van honderden of zelfs duizenden exemplaren, zulke wimpeltjes verspreid. Van vele oude vaantjes echter, waarvan we uit kerkrekeningen weten dat ze ooit bestaan hebben, zijn geen exemplaren meer voorhanden (3). Dit laatste hoeft ons echter niet zo heel erg te verwonderen. Op papier gedrukt, geraakten de vaantjes vlug gescheurd, vooral wanneer de bedevaarder -zoals meestal het geval was-, na zijn gebed in het bedehuis te hebben gestort, ook nog de kermis bezocht die ter gelegenheid van de bedevaartdag gevierd werd (4). Niet zonder reden fulmineerden kanselredenaars tegen de uitspattingen waartoe bedevaarten vaak aanleiding gaven (5). Geraakte het vlaggetje, met de bedevaarder in niet al te erg gehavende toestand thuis, dan werd het in de stal tegen een balk gespijkerd of in de woonkamer boven de open haard te pronken gezet (6). Het bedevaartvaantje, niet zelden gewijd of met een relikwie van de vereerde in aanraking gebracht, gold immers als een afweermiddel tegen mogelijke

onheilen die gezin, veestapel of huis konden bedreigen. Aldus aan inwerking van het licht en aan temperatuurschommelingen overgeleverd, werd het vaantje al heel vlug door de "tand des tijds" aangetast, zodat het meestal niet voor het nageslacht bewaard bleef.

Ook van het bedevaartvaantje van Zoersel zijn oude exemplaren uiterst zeldzaam. Zelfs Emile Van Heurck, de "drapeletoloog" bij uitstek, bezat in zijn ongemeen rijke (nu in het Prentenkabinet van de Kon. Bibliotheek te Brussel berustende) verzameling enkel een beschadigd oud exemplaar van het vaantje (7). Gelukkig bleef in de kerk van Zoersel de koperen drukplaat van het bedevaartvlaggetje bewaard. Wellicht in het begin van de twintigste eeuw (alleszins voor 1922) werden, ten behoeve van verzamelaars uit de omgeving van E. Van Heurck, met deze koperplaat een aantal vaantjes gedrukt op stevig papier. Ook deze exemplaren zijn weerom zeldzaamheden aan het worden. Bij diezelfde gelegenheid drukte men de koperplaat ook af op een lithografische steen. Van deze steen werden vervolgens afdrucken gemaakt op lichter papier. Op de lithografische exemplaren is, om één of andere reden ons onbekend, de naam van de man die de oorspronkelijke (en nu in 1982 weerom afgedrukte) burijngravure gegraveerd heeft weggefallen: J. B. Goossens. (Dit is echter niet juist. De naam staat op onze herdrukken uit 1982 wel op.)

Aangenomen mag worden, dat Jan Baptist Goossens te Antwerpen het levenslicht zag. In 1670/1671 werd hij als leerling in de Sint-Lucasgilde van de Scheldestad opgenomen. Tijdens het dienstjaar 1674/1675 verwierf hij het meesterschap, zodat hij van dan af als "plaetsnyder" voor eigen rekening mocht werken.

Volgens A. Spamer (8) zou hij omstreeks 1680 te Keulen gearbeid hebben. Op het einde van de 17^e eeuw was hij te Antwerpen aanwezig, want tijdens de jaren 1689/1690, 1699/1700 en 1701/1702 liet hij leerlingen in de gilde opnemen (9).

Uit deze luttele biografische gegevens kan afgeleid worden, dat het Zoerselse vaantje dateert uit het laatste kwart van de zeventiende of het begin der achttiende eeuw.

Afgezien van het vaantje van Zoersel kennen wij van Goossens een verdienstelijke gravure die Sint-Blasius, vereerd in het gasthuis te Lier voorstelt (10).

Vooraf uit de afbeelding, op het vaantje, van het reliekschrijn van de H. Elisabeth kan men afleiden dat J. B. Goossens met vaardige hand de burijn wist te hanteren. Uit het geheel van het vaantje echter blijkt heel duidelijk dat het Goossens ontbrak aan compositorische kracht en dat hij vast geen meester was in perspectieftekenen. Maar dit maakt wellicht juist de charme uit van dit stukje volkse grafiek.

Over de devotie tot de H. Elisabeth van Hongarije te Zoersel is nog minder bekend dan over het leven en werk van J. B. Goossens. Toen E. Van Heurck bij de pastoor te Zoersel informeerde naar de verering van de H. Elisabeth, vernam hij dat van enige bedevaartactiviteit sedert lang geen sprake meer was: wellicht uitgedoofd door de Franse Revolutie.

Het bestaan van het vaantje bewijst dat de H. Elisabeth in Goossens tijd intens te Zoersel vereerd werd; was zulks niet het geval geweest, dan had men zich niet de kosten getroost een koperplaat te laten graveren.

De ex voto's (krukken, wassen afbeeldingen van ogen, borsten, "busselkinderen", een hand, een arm en een been), op het vaantje weergegeven, suggereren dat de voorspraak van de H. Elisabeth te Zoersel voor kwalen allerhande ingeroepen werd.

De eieren (of broodjes) op het altaar wijzen erop dat daarbij ook offergaven in natura te pas kwamen. Bij de bestrijding van ziekte of ander onheil werd aan het vaantje zelf een actieve rol toebedeeld, want onderaan de plaat lezen we "geraecht aan de Reliquien van de H. Elisabeth.

De H. Elisabeth van Hongarije, weduwe van Lodewik van Thüringen, overleed in 1231 en werd reeds in 1233 heilig verklaard. Haar verering kende in onze gewesten een snelle verspreiding, na dat de dochter van de H. Elisabeth, Sophia, omstreeks 1239 gehuwd was met Hendrik II, Hertog van Brabant.

Verscheidene kerken en gasthuiskapellen werden aan haar toegewijd. Zo zou ook Zoersel in de eerste helft van de veertiende eeuw een Sint-Elisabethkapel gekend

hebben (11), maar dit is iets wat de Zoerselse historici maar eens verder moeten uitzoeken.

Dr. Alfons K. L. Thijs

Voetnoten:

- (1) Het standaardwerk over bedevaartvaantjes blijft: E. VAN HEURCK, *les drapelets de pélerinage en Belgique et dans les pays voisins*, Antwerpen 1922. Aan te vullen met M. VAN COPPNOLLE, *Westvlaamse bedevaartvaantjes*, Brugge 1942, R. VAN DER LINDEN, *Bede-vaartvaantjes uit Oost-Vlaanderen, Ledeberg-Gent* 1958, J. PHILIPPEN, *de Oostbrabantse bedevaartvaantjes voor 1850*, Langemark 1963.
- (2) Zie afbeeldingen bij J. PHILIPPEN, *de oude Vlaamse bedevaartvaantjes, hun volkskundige en cultuurhistorische betekenis*, Diest 1968, *passim*.
- (3) Cfr. bv. J. DE SMET, *kerkelijke gebruiken en toestanden in het Brugse Vrije 1500 – 1780*, in: *Biekorf*, LXI (1960), blz. 137-143.
- (4) Cfr. de afbeeldingen bij J. PHILIPPEN, *doude Vlaamse bedevaartvaantjes*, blz. 31, 33, 149.
- (5) E.N. (=A. VIANE), *preek tegen de bedevaarten 1742*, in: *Biekorf*, LXI (1960) blz. 187-188

- (6) Zie bv. De tekening “Ontbijt op de hoeve” van E.M.de Latour-Simons (1750-1834) in het Kon. Museum voor Schone Kunsten te Antwerpen (invent. 1049)
- (7) Zie over het vaantje van Zoersel: E.VAN HEURCK, a.w., blz. 492-494.
- (8) A.SPAMER, Das kleine Andachtsbild vom XIV. Bis zum XX. Jahrhundert, München, 1930 blz. 177.
- (9) Ph. ROMBOUITS & Th. VAN LERIUS, De liggeren en andere historische archieven der Antwerpse Sint-Lucasgilde, dl. II, Antwerpen -Den Haag, 1876, blz. 403, 406, 437, 42, 544, 621, 632.
- (10) Prent in de verzameling van de auteur. Gedeeltelijk gereproduceerd bij: J.VAN IN, Maria-en Heiligenverering te Lier. Historische en Biblio-Iconografische Aantekeningen, in: Tijdschrift voor Geschiedenis en Folklore, II (1939) blz.126, toelichting op blz. 127.
- (11) J. BOLCKMANS, Het dubbel-dorp Westmalle-Zoersel, in: Oudheid en Kunst, XLII (1939), blz. 7

5. De plaatsnaamkunde van Zoersel (deel 10)

In Weetjes 4 stond deel één van de Plaatsnaamkunde in Zoersel. Dat was een inleiding op de alfabetische lijst van plaatsnamen die in de volgende afleveringen van de Weetjes zullen verschijnen.

Alfabetische lijst van de plaatsnamen in Zoersel – Letter H, deel 1.

Haan (Den)

Rodendijk, hoeve en herberg, op kadasterkaart van 1865 ingetekend met de naam ‘In den Haan Café’, in 1968 afgebroken voor de aanleg van de E3 (nu E34), schuur gerenoveerd als restaurant ‘Het Lopend Vuurtje’, VHZ200; zie ook Den Haan

Haan (In den)

Café in Halle, HKJW23

Haanbrug

1845, ABZ

Haekkens

Langenhof Zandstraat, hoeve in 1790 vermeld, VHZ195

Hage (de)

1596, twee dagmaelen bemds op de haege of Sage, MKH p. 41

Halderveld

1661, Halderveld, RAA LA 57-58

Hallebaan Huidige straatnaam

Halle-Dorp

Huidige straatnaam

Halle-Velden

1845, ABH; huidige straatnaam

Halmolenweg

Huidige straatnaam

Halsbed

1770, café in Halle, nu de huidige steenweg, HKJW24

Halsbed

1845, Weg van de straet genaemt Halschbed naer de Zandstraet, 1845 ABH

Halsebaan

1845, Halschebaen chemin de Zoersel à Halle, ABZ

Halsebeek

1845, ABH; 1883, Halsebeek of Groot Schijn, KWH

Halse Waterloop

1883, KWH

Handelslei

1834, VDE; huidige straatnaam

Haveraert

1761, Herentalsebaan, in een akte van 1761 wordt het land daar reeds 'haeveraert' genoemd. De hoeve met het bouwjaar in de gevel werd gebouwd in 1928, VHZ117

Hazelberg

1492, bij Haselberch [...] met een suytsyde aen de gemeyn vroente van Halle, RAA LA 57-58

Hazenbos (het)

1741, Item een stuck weijde genoemd het hasenbosch, A.SB.B.nr B12

Hazenpad

Huidige straatnaam

Heemhuisje (het)

Schoolstraat, voorheen gekend als huisje van Pro of Procus, sindsdien genoemd Heemhuisje. Archief en museum van de Heemkundige Kring Zoersel, VHZ25

Hegge (De)

Eindhoven, gebouwd in 1935, hoeve en herberg 'De Heg', gerenoveerd VHZ156

Hegte Heide

1834, VDE; KWSA

Hei (De)

1956, AWZ

Hei Bleuken

KWSA

Heibleukenstraat

1947, VDE

6. MUSEUM en DOCUMENTATIECENTRUM

Aangesloten bij Heemkunde Gouw Antwerpen vzw - nr. 1075

Secretariaat en briefwisseling: Bruno Verhavert - **Zandstraat 117 – 2980**

Zoersel

Tel. 03 312 20 00 en Heemhuisje 03 2980 854

Zetel en V.U.: Heemhuisje Schoolstraat 9 – Zoersel – Jan Denissen, Voorzitter

E-mail: **heemkundige.kring.zoersel@zoersel.be**

www.heemkundigekringzoersel.be

Rek.nr. BE85 9796 2311 8406 op naam van Heemkundige Kring Zoersel

Museum open de derde zondag van elke maand (behalve op feestdagen) van 10 tot 17 uur. Inkom gratis.

Andere dagen kan ook mits aanvraag per e-mail 3 weken vooraf. Inkom is dan 2,00 Euro p/p met een minimum van 20,00 Euro.

Archief geopend elke donderdagavond van 20 tot 22 uur. (behalve op feestdagen)

Lidmaatschap: Door overschrijving van de gepaste bijdrage op de HKZ-rekening

BE85 9796 2311 8406 met vermelding HKZ-lidgeld 2024

Gewoon lid € 10,00 - Steunend lid € 17,50 - Erelid € 25,00. Veel dank aan onze trouwe leden die spontaan betaalden.

Om papier- en portkosten te vermijden vragen wij u ons uw e-mailadres op te geven.

COPYRIGHT

Mogelijke geïnteresseerden, vrijwilligersorganisaties of verenigingen die voor één of andere publicatie onze teksten willen overnemen kunnen dit zonder probleem doen, mits ons hierover per mail in te lichten en mits bronvermelding in hun uitgave.

Commercieel gerelateerde uitgaven vallen onder het copyright